

A. KÖNYV melléklete

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiai segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni.

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 12. KÖTETE

Szikra

Lenin Műveinek 12. kötete az 1907 január—június között írt munkákat öleli fel.

A kötetben szereplő cikkek nagy része az OSZDMP forradalmi taktikáját ismerteti a II. Duma választási hadjáratának idejéből, foglalkozik a baloldali blokkal, a kadetokkal való megegyezés mensevik politikája elleni harcral; ilyen cikkek: »A szociáldemokrácia választási hadjárata Pétervárott«, »A második Duma és a forradalom második hulláma«, »Az opportunizmus taktikájáról«, »A bolsevikok és a kispolgárság«, »A дума-választások és az orosz szociáldemokrácia taktikája«, »A дума közeli szétkergetése és a taktikai kérdései«.

Ugyancsak ebben a kötetben szerepelnek az OSZDMP V. kongresszusának előkészítésére vonatkozó lenini dokumentumok és cikkek, továbbá Leninnek a kongresszuson elmondott beszámoló és felszólalásai. Ebbe a csoportba tartoznak: »Határozattervezetek az OSZDMP ötödik kongresszusára«, »A forradalmi szociáldemokrácia platformja«, »Beszámoló a polgári pártokhoz való viszonyról« stb. című cikkek és felszólalások.

Ebben az időben a bolsevikok nagy harcot vívtak azért, hogy a bolsevizmus elvei alapján megteremtsék az OSZDMP pétervári szervezetének eszmei egybe-forrottságát. E harc élén Lenin állt, s ezzel a kérdéssel foglalkoznak a kötetben szereplő alábbi cikkei: »Beszámoló a pétervári szervezet konferenciáján a дума-kampány és a dumabeli taktika kérdéséről«, »A szakadás szervezői a

jövőbeli szakadásról«, »Ujjászervezés és a szakadás megszüntetése Pétervárott«.

1907-ben jelent meg első ízben orosz nyelven Marx és Engels levelezésének egy része. E levelezés elméleti és politikai jelentőségével foglalkoznak Lenin alábbi cikkei: »Előszó Marx L. Kugelmannhoz intézett leveleinek orosz fordításához« és »Előszó a „J. Ph. Becker, J. Dietzgen, F. Engels, K. Marx és mások F. A. Sorgéhoz és másokhoz intézett levelei“ című könyv orosz fordításához.«

Az agrárkérdésről Leninnek két cikke szerepel a kötetben: »Beszédtervezet az agrárkérdésről a második Allami Duma szociáldemokrata frakciója számára« és »Az agrárkérdés és a forradalom erői«.

Végül ebben a kötetben láttak először napvilágot Leninnek olyan cikkei is, amelyekben bírálja a II. Duma mensevik képviselőinek opportunisták akcióit. Ilyen cikk »Az első fontos lépés«. Kiemelkedőbb elméleti cikkek még a kötetből: »Pétervár moszkvai kerületének jelentése a II. Duma választásairól« és »Megjegyzés az észti szociáldemokraták határozatához.« (S. M.)

Lenin Műveinek 1. 2. 4—14. 21—33. kötete.
Bp. Szikra Kk.

AZ SZKP KONGRESSZUSAINAK. KONFERENCIÁINAK ÉS KÖZPONTI BIZOTTSÁGI PLÉNUMAINAK HATÁROZATAI I—III. KÖTET.

Szikra

Régi szükségletet elégít ki e nagyjelentőségű dokumentumgyűjtemény magyar fordításának a megjelenése. E mű nélkülözhetetlen segédeszköz ahhoz, hogy a párt történetét és politikáját a párt

okmányai alapján tanulmányozzuk, nélkülözhetetlen segédeszköz a pártkáderek, a tanácsok funkcionáriusai számára napi munkájukban.

E dokumentumok megmutatják, hogyan jött létre, s hogyan fejlődött Lenin és Sztálin vezetésével a bolsevik párt, hogyan vált a társadalmat átformáló legyőzhetetlen erővé. E három kötet anyaga tartalmazza a párt szervezeti elveit; az olvasó elé tárja azt, hogy a párt a minden párttagra kötelező egységes szervezeti szabályzathoz tartotta és tartja magát, s ekközben állandóan gondoskodik sorainak egységéről és összeforrottságáról — kíméletlen harcot folytatva pártion belüli és kívüli ellenség ellen. Meglátjuk belőle azt, hogy a párt mindig olyan következetes, forradalmi és tudományos megalapozott politikát folytatott, amely a dolgozó tömegek létérdekeit fejezte ki. A párt, mint a dolgozó tömegek politikai vezetője és szervezője, állandóan ápolta és erősítette kapcsolatait a dolgozó tömegekkel, mert ebben látta és látja legyőzhetetlenségének forrását. E gyűjteményből kiviláglik a bolsevikok pártjának kollektív bölcsessége, amellyel a legnehezebb körülmények között is mindig meg tudta találni a kérdések megoldásának legalkalmasabb útját, akár a hatalom kivívásáról, akár a polgárháború súlyos időszakáról vagy az újjáépítésről, akár a szocializmus felépítéséről és megvédéséről, akár a kommunizmus építéséről volt szó.

A gyűjtemény első kötete a bolsevik párt történetének az 1898—1924-ig, a második az 1924—1930-ig, a harmadik pedig az 1930—1954-ig terjedő időszakát öleli fel. Az egyes pártkongresszusok, pártkonferenciák és központi bizottsági plénumok határozataiból világos képet kapunk a párt tevékenységének minden területéről — általános politikájáról, a pártépítésről, a kulturális frontról, a párt agitációs munkájáról stb. A fordítás alapjául szolgáló hetedik orosz kiadás új pártokmányokkal bővült: belekerültek a pártion belüli és az ideológiai kérdésekről szóló legfontosabb határozatok (»A Zvezda és a Leningrád című folyóiratokról«, valamint »A drámai színházak műsoráról«) és több régebbi, a honvédő háború idején, továbbá a helyreállításról hozott határozaton kívül az életszínvonal emelésének politikáját szolgáló tavalyi és tavalyelőtti határozatok.

(N. G.)

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története, 8. kiad. Bp. Szikra Kk. 1954.

Sándor Vilmos:

NAGYIPARI FEJLŐDÉS MAGYARORSZÁGON 1867—1900

Szikra

Marxista gazdaságtörténeti irodalmunk jelentős gazdagodását jelenti Sándor Vilmos könyve, nagyiparunk fejlődéséről a kiegyezéstől a századfordulóig. E nagylegzetű, szinte minden részletproblémára feleletet kereső, alapos kutatómunka alapján készült műben a szerző *először* vállalkozik arra, hogy megvizsgálja: hogyan érvényesültek Magyarországon a tárgyalt korszakban a marxizmus—leninizmus általános érvényű törvényei a szabadversenyen alapuló kapitalizmusról és a monopolkapitalizmus kialakulásáról, s ugyanakkor melyek azok a *sajátosságok*, amelyek módosítják az általános törvényszerűségeket és a más országok nagyipari fejlődésétől eltérő vonásokat kölcsönöznek a magyarországi nagyipar kibontakozásának.

Fontos ez a mű a történettudomány szempontjából is, de különös jelentősége van közgazdaságtudományunk előrehaladása tekintetében. Azzal ugyanis, hogy megismerteti azt a szűk és egyoldalúan fejlett ipari bázist, melyet a kapitalizmus ránk örökölt hagyott, nagy segítséget nyújt számtalan, ipari építésünk terén ma is jelentkező probléma megismeréséhez, illetve megoldásához. Végül, de nem utolsó sorban, rendkívül hasznos segédanyaga lesz ez a mű oktató- és propagandamunkánknak is.

A kötet első része ismerteti a nagyipar fejlődésének problémáit a szabadversenyen alapuló kapitalizmus korszakában (1867—1880). A nagyipar fejlődése az 1867-es kiegyezés teremtette lehetőségek között — ha korlátozottan is —, de megindult, s különösen az 1873-ig tartó nagy »grundolási láz« közepette jelentős eredményekre vezetett. Igen nagy mértékben kibontakozott a részvényügy, fellendültek a vasútépítkezések, s mindez jótékonyan hatott a gyáripár fejlődésére is. Különösen szembetűnő a malomipar, a cukor- és a szeszgyártás fejlődése, de jellemző magyarországi sajátosság a nehézipar egyes ágainak, mint pl. a szénbányászat, nyersvastermelés stb. fellendülése is. A magyarországi gyáripár azonban e számottevő eredmények ellenére sem tudta a fejlett kapitalista országok színvonalát elérni. Ezt meggátolta az ország félgymarmati, függő helyzete és a gazdasági, politikai életére nehezedő feudális maradványok, elsősorban a nagybirtokrendszer.

A második rész a nagyipar fejlődésének problémáit vizsgálja az imperializmusra való áttérés korszakában (1880—1900). Ez az az időszak, amikor a külföldi, elsősorban a kialakuló osztrák—német fináncióke egyre nagyobb befolyásra tesz szert Magyarország hitelügyében és gyár- iparában is. Az ország kizsákmányolásának régi módszerét felváltja az új, az imperializmusra jellemző módszer: a *tőkekivitelen* alapuló kizsákmányolás, mely a századfordulóra uralkodóvá válik.

Igen nagy érdeme Sándor Vilmos könyvének, hogy először foglalkozik marxista igényvel a munkásszótály kialakulásának és helyzetének problémáival a századforduló előtti időkben.

Ez a mű — annak ellenére, hogy tárgyánál fogva rendkívül sok adatanyagot kellett feldolgoznia. — nem vált lexikon- szerű adathalmazzá. Az adatokat gondosan mérlegelő, s közülük a leglényege- sebbeket kiválogató módszer, s az elvi biztonság világossá, áttekinthetővé tette az anyagot, s a szakembereken túl hasz- nosan forgathatja minden, ipari fejlődé- sünk története iránt érdeklődő olvasó. (I. B.)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Kosztolányi Dezső

VÁLOGATOTT NOVELLÁI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Félreértés vagy túlzott aggály gátolta mostanáig Kosztolányi művének kiadását. Am elérkezett a hibák helyreítésé- nek ideje, a népművelés, a könyvkiadás terén is. Így került most kiadásra Kosz- tolányi Dezső 44 válogatott novellája. Szólni kellett erről, mert az ízléses kiál- lítású kötet élmén Kardos László az iro- dalmi és politikai tanulmány színvona- lán írt bevezetője élesen foglalkozik a Kosztolányi-ügy kérdésével. Olvasó és könyvtáros egy évtized után most kapja itt az első korszerű értékelést Kosztolá- nyi munkásságáról — a bevezető ítéle- teit szerintem épp ezért a véglegesség igénye nélkül, több körülménnyel és latolgatással kellett volna megfogalmaz- ni.

A mélyhangulatú, regényes színezetű, erős zeneiségű versek fiatal költőjét — mint sok társát a szellemi mozgalmak- ban —, a század elejének kulturális je- lenségei (irodalmi és művészeti törekvé- sek, tudományos eredmények) »új arany- kor« jövetelének sejtelmével töltötték el. »Egy egész új korban élünk; az idealiz-

mus szellemi tavaszában és az érzelem- kikeletben« — írta ekkor Kosztolányi. Az 1914-es háború kitörése, marxista kép- zettségek híján, így váratlan »istencsa- pásként« érte és megrendítette hitét az emberben, az emberségben és a haladásban. Ez tette borúlátóvá és csüggedté, írásai ezért nem lehet- tek előremutatóvá, holott a nagytö- kések háborújával nyomban szembe for- dult merész verseiben, amikor (azóta túl- értékelt) íróársai — harcra tüzelő al- kalmi szándarabokat írtak...

Kosztolányi elbeszéléseinek társada- lombíráta ettől fogva mindinkább éle- sedett és bár hitét veszítette az emberi és így a társadalmi fejlődésben, valóság- kifejezésének egyéni torzító módjával kíméletlenül ostromozta, tette gyilkolón neveltségessé osztályának jellemző alak- jait. Balzac nézeteitől eltérően leplezte le a polgárságot, Kosztolányi megvetette az uralkodó osztályok félművelt és gög- telt hatalmaskodóit, amint a polgárt utálta típusaiban. Ezért is különözte el magát tőlük és gúnyképükön keresztül példázta levitézlett, széthulló társadal- muk, idejétmúlt életformájuk életképte- lenségét. (Hét kövér esztendő, Cseregi Bandi Párisban, 1910-ben, Páva, Verpe- léty, A kulcs, Géza bátyám.)

Az írói szándék közvetett módszerű kifejezésével alkotott és a típusban az emberi lélek rejtélyeit is kereste. Fi- gyelet »a véletlen cselvetéseit és halálos szeszélyeit, melyek minden másodperc- ben megváltoztathatják életét és végzetté lehetnek.« Ezt figyelte mások életében is. Novelláiban látszólag jelentéktelen moz- zanatok idézik elő a fordulatokat, ame- lyek esetleg egész életére kiforgatnak ma- gából egy-egy embert, és amiatt elferdült cselekvésmódjuk nem várt irányba so- dorja sorsukat. E változást hozó kis dol- gok azonban és sürke emberek nyomor- ult életének egyetlen »nagy élménye«! Ha torzításai néha meszeszerűen hatnak is, főalakjai a mindennap realitásában élnek, és míg eredeti valóságkifejezése erkölcsileg pörére vetkezettük őket, kör- nyezetükben jeleníti meg a kizsákmá- nyoltak, elnyomottak eltorzult, megron- tott életét. Az Esti Kornél-sorozatból is szépszámmú novellát látunk viszont. Ezek »egyetlen hőse« az író másik énje: »...minden rosszba ő avatott be... ő bujtogatott.., ő bizonyította be, hogy minden viszonylagos... testvérem és el- lentétem...« A bennünk élő ellentmon- dás, a lázadás és a tagadás szelleme. Am míg az író Esti Kornél gúnyos fanyar- ságú elbeszéléseiben gyakran európai távlatokra tágítja ki a társadalombírálat láthatárát, egy-egy mélyen hazai gyö- kerű művéből (Petőfi Sándorka, Kinai

kancsó) már az izgatás hevének forró lel-
hellete csap felénk. (Figyelemreméltó
Kardos László elemzése a Petőfi-elbe-
szelésről.)

Kortársai nemcsak tündöklő írói esz-
közei és közvetett módszere miatt nem
vették észre társadalombírálatának éles-
ségét. Az uralkodó osztályok gondtalan
jólétükben és hatalmi elbizakodottságuk-
ban, ha megértették is, mulattak rajta,
mint egykor a fejedelmek udvari bolond-
jaik szókimondásán. Így járt saját korá-
ban Mikszáth Kálmán kritikai realiz-
musa is... A négyéves Piroska mondja a
fel nőttekről rémületében a nagyanyó
ozsonnáján: »Hiszen ezek örültek!« Ezzel
a novellával kezdődik e gyűjtemény,
amelyet Réz Pál válogatott hozzáértéssel,
az író szándékaira, művészetére jellem-
zően, az elhurcolt rabszolgalány jelképi
igazságért kiáltásával (Paulina) végezve
és koronázva a kötetet. A gyűjtemény
gazdag, de Kosztolányi zseniális életmű-
vének még sok ritka nemes érce vár fel-
tárásra. (Tamás Ernő)

Kosztolányi Dezső: Napjaim múltása.
Sajtó alá rendezte és bevezette Illyés
Gyula. Bp.: Nyugat Kk. 1947. 267 old.
(Hátrahagyott művei 10.)

Kosztolányi Dezső: Színház. (Színbírá-
latok.) Összegyűjtötte és bevezetéssel
ellátta Illés Endre. Bp.: Nyugat Kk.
1948. 351 old. (Hátrahagyott művei 11.)

Kosztolányi Dezső: Pacsirta. (Regény.)
Új kiadás. Bp.: Révai Kk. 1949. 217
old. (Révai könyvtár 25.)

Idegen költők (Műfordítások.) Új ki-
adás. Bp.: Révai Kk. 1947. 541 old.

K. Szimonov:

BARÁTOK ÉS ELLENSEGEK

Uj Magyar Könyvkiadó

Hazánkban az egyik legismertebb nevű
szovjet író a többszörösen Sztálin-díjas
Konsztantyin Szimonov. A magyar ol-
vasóközönség megbecsülését elsősorban a
Sztálinrád hősi védelmét ábrázoló Nap-
palok és éjszakák című hatalmas regé-
nyével vívta ki. Néhány évvel ezelőtt
ugyancsak nagy sikerrel mutatták be
színpadjainkon az Orosz kérdés és az
Orosz emberek című színművét. Költe-
ményei magyar nyelven — az 1949-ben
megjelent Válogatott versek — kicsiny
gyűjteményt nem számítva — eddig
szórványosan, csak folyóiratokban, an-
tológiákban láttak napvilágot.

A most megjelent kötet versei részben
a Nagy Honvédó Háború idején, részben
az ezt követő külföldi utazások élmé-
nyeiből születtek. Közös sajátosságuk a

békéért való harcok küzdelem férfias hu-
manizmusa. Katonaköltészet ez, a min-
denkori felkelők, forradalmárok hang-
ját idéző szovjet katonaköltészet. Szimo-
nov szintén nem a militarista-vérszomj
dicséretét hirdeti hörgő torokkal, hanem
a haza és az emberiség jövőjéért zeng
rohamba szólító csatadalt.

A háborús élményekből keletkezett
versek legfőbb értéke, hogy realista hű-
séggel, romantikamentesen tükrözi a
harcban küzdő szovjet embert. Hiteles
szavakkal érzékeltetik a halállal szembe-
néző katona mély érzésvilágát; a haza-
térés szent reményét, a család, a szülő-
földbéli táj gyöngéd szeretetét. (Várj
reám, Harc, stb.) A hűtlen asszonyhoz
írt Nyílt levél nemes indulattal meg ép-
pen azt példázza: a harcosnak nemcsak
a fegyver kell a győzelemhez, de az ott-
lioniak frontrasugárzó szíve-melege is.
Egy-egy képében mennyi drámaiság! A
golyótól eltalált, földrezuhanó katona
széttört karjaival, mintha csak édesany-
ját ölelné át. A spanyol háborúban, a ma-
gyar nép felszabadításáért is harcoló
Zalka Mátét ily tömören jellemzi: »... bár-
hova ért, talpa alatt a magyar föld, a
feje fölött a magyar ég« (Tábornok).

A kötet Sztálin-díjjal kitüntetett cím-
adó versciklusa Szimonovot ugyancsak
katonaként mutatja be, de már a toll és
az eleven szó fegyverével. Barátok s el-
lenségek között jár-kél Nyugat—Kelet
országokban és a világpolitika lírai pilla-
natképeit nyújtja. A barátok sorában így
látjuk a béke árulói ellen tüntető párizsi
népet, a japáni Tokuda elvtársat, aki 15
éven keresztül nem-mel felel a gyilko-
soknak. Látjuk a fasizmus ellen »száz
alakban bújva« szembeszálló német éne-
kest, a halálra ítélt jávai szabadsághar-
cost, a Jangce folyó hínáros hűbujain át-
kelő kínai katonákat, pártmunkásokat.

A költő a világ országútján találko-
zik a frakkba öltözött vadakkal, kannibá-
lokkal is. Így mutatja meg a sajtómág-
nás-tigris »gonddal csiszolt karmaival«,
mely ismét vérben turkálna. Neki és
társainak vágja oda Szamed Vungun sza-
vaival Szimonov a szovjet nép üzenetét
a béke és a szabadság értelméről. E ver-
sek reflektorfénye végigvillan a konti-
nenseneken, megmutatva a profitszomjas
tőkést, a denunciánst, a besúgót, a vi-
rágzó kertek, a mosolygó gyermekek, a
nyíló szerelmek: az élet ellenségeit.

A barátok összefogását, az ellenség
gyűlöletét, a ma méginkább oly idősze-
rűen tanító Szimonov, bár elsősorban
regény és drámaíró, de mint költő is je-
lentős. Somlyó György fordítása nemes,
ihletett munka. Külön dicséret illeti meg
a kötet izléses kiállítását. (Vihar Béla)

Madarász Emil:

ÖTVEN ÉV

Szépirodalmi Könyvkiadó

Ez az ünnepi kiállítású könyv a hetvenéves költő ötven esztendei termésének egy kötetnyi csokrát tartalmazza. Az elmúlt félévszázad során Madarász Emil, a magyar dolgozó nép, a munkásosztály énekese, a Tanácsköztársaság idején fegyveres katonája volt. Az 1919-es forradalom elbukása után az emigráció vándorútját járja, majd közel 25 évig a Szovjetunió nyújt menedéket a költőnek. Nem egy költeménye, mint például a »*Harminc kis madridi gyerek*«, előbb jelent meg orosz, üzbég és tatár nyelven, mint magyarul.

Madarász versei igazán csak a felszabadulás után jutottak el azokhoz, akiknek írta: Így vált csak most közkinccsé a »*Csihajda*« című költemény, a Magyar Tanácsköztársaság egyik leghíresebb irodalmi dokumentuma. Az 1904-ben keltezett első versek még a szociális fájdalmak sóhajnyian halk megfogalmazásai. A kötet során végigkísérhetjük, mint válik, érik az »*Osszel*« költője forradalmárrá, Csepel ébresztőjévé, a szovjet hajók reményt hirdető dalnokává.

A versek válogatása — mint az ilyen jellegű munka általában — nem teljesen kielégítő. Fájlalva nélkülözzük például a »*Perekopnál*« című románcot, mely tudomásunk szerint az egyetlen költemény azokról a volt hadifoglyokról, akik a huszas évek idején a Szovjet Vörös Hadsereg oldalán harcoltak. Ugyancsak hiányoljuk a Madarász költészetére oly jellemző és antológiákból jól ismert »*Őszi séták*« című verset is. Többet lehetett volna nyújtani az 1945 után írott versekből is. Az Új Hangban nemrég megjelent »*A csendőr megy Csapó után*«, a költő ma is eleven teremtő erejét bizonyítja. Madarász versei, ahogy a kötet előszavában Illés Béla is megállapítja, a népköltészet talajában gyökereznek. A költő önmagát a dalszerű forma lírizmusa helyett, mindinkább a románc, a ballada epikus nyelvén fejezi ki. Ennek hagyományait folytatja bensőséges, meleg dailamú hangon. Az elbeszélő költészetet művelő Madarász leginkább a hajdani regősök szocialista utódja. Így eleveníti Petőfi legendás életét, szó regét a szovjet katonákról, mai és régi hősekről, s így jutott el a népmese világához is. (V. B.)

Madarász Emil: *Csihajda*. Legenda 1919-ből. Ill. Kass János. 2. kiad. Bp. Szépirodalmi Kk, 1963. 40 old.

Madarász Emil: *Hatvan dollár*. Elbeszélések. Bp. Szépirodalmi Kk, 1961. 87 old.

Pap Károly:

A HÓSZOBOR

Szépirodalmi Könyvkiadó

Novellairódmunka egyik legnagyobb, csak félig beváltott ígérete volt Pap Károly. Ha élete, — amelyhez hasonló zaklatott, testi és szellemi kínokkal telibb életet aligha élt meg korában író — alig túl delelőjén nem húnyt volna el valahol Bergenbelsenben, talán olyan életmű épült volna tovább alkotásaiban, amelyet súlya és jelentősége Móricz s a többi nagy kortárs életműve mellé emel.

»A hószobor« — válogatott elbeszélések gyűjteménye, egy annak idején indok s mentség nélküli megszakadt kegyelet munká folytatásaképp került most kiadásra. (A felszabadulás után társaság alakult, hogy összegyűjtse a tragikus sorsú író műveit. A gyűjtőmunka később abbamaradt, a társaság feloszlott.) A kötet — Pap Károly legsikerültebb, realista hangvételű elbeszéléseit tartalmazza — ellenállhatatlan vágyat ébreszt az olvasóban, hogy megismerje az író többi alkotását is. Aki pedig először találkozik Pap Károssal, szinte meghökkentő élményt kap egyik-másik elbeszélésben. A »*Kokas tanító*« című szereplője, a szadista tanító, akinél legfőbb tantárgy: a csend, már-már Cselhov Prisibejev altisztjét juttatja az ember eszébe; ez is, az is a legmarkánsabbban személyesíti meg társadalmának bizonyos köreit. A vándorkomédiások sorsát idéző két elbeszélés, a »*Harmónium*« és a »*Sűgö kel-lene*« irtóztató, meztelen, szinte kegyetlen valóságábrázolásával ragadja meg az embert. A kötet című elbeszélése Michelangelo életének egy jellemző epizódját dolgozza fel. A »*Gyerek*« gorkiji ízű hangja, az elbeszélés feloldása megszematató következtetésre ad lehetőséget azt illetően, merre fejlődött volna esetleg Pap realizmusa. Az állapotos szinte lampos asszony, aki a villamoson szinte a pusztá létével zsarolja meg a jól vasalt megbotránkozókát: megvédi jövőndő gyerekeit, akitől a többiek félnek, »*hogy egyszer majd az ő gyerekeiket tanítja kesztyűbe dudálni!*«.

Szigorú írói erkölcs, a valóság ábrázolása kötelezettségének érzése — ezek voltak Pap »ars-poétikájának« legjelentősebb pozitív jellemzői, s ez a kötetből is látszik. Ugyanakkor bizonyos jegyek utalnak az író hihetetlenül hányatott, magányos életére, szinte minden írására mélyén van valami kövült, dermesztő zordság. Egész életében egy nagy Krisztus-regény megírására készült, egyes méltatói szerint minden műve az erre való felkészülést szolgálta. Innen

adódik műveinek személyes forrása, éles erkölcsisége, lírai jelképesége, ugyanakkor kérlelhetetlen tárgyilagossága.

A kötetet Keresztury Dezső bevezetője nyitja meg, Alapos munkája Pap Károly egész életéhez jó kalauzusz szolgál. (Szűcs Andor)

Veres Péter:

GYEPSOR — SZŰK ESZTENDŐ

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kötet olyan írásokat gyűjt egybe, amelyeket ma már nehezen lel meg a könyvtárak polcain, Veres Péter művei után kutató olvasó. Jó volt hát újra kiadni őket, mert akik csak ma találkoznak a *Szolgaság*, a *Szegények szerelme*, a *Rossz asszony*, az *Almáskert* írójával, nem tudják, honnan, milyen mélységekből is jött Veres Péter, milyen utat járt meg máig, amikor is a magyar prózaírás élén köszönhetjük őt. Nos, *ebből a világból*, a gyepsori szegények életéből tört ki, ennek a világnak a szorítása, légkörre tette íróvá, indította arra, hogy kimondja a magyar falu panaszait, hírt adjon egy megdermedt, nyomorúságba zárt világról, amelyben nem élnek, csak sorvadoznak, tengődnek az emberek. Mint a könyv előszavában írja, úgy érezte: »*meg kell mutatnom a valóságot, az igazi valóságot, meg kell írnom a nép életéről az igazságot: így él, így küszködik, így vergődik lenn a mélyben Magyarország lakosságának több mint egyharmada a, hárommillió koldus, a cseléd, a napszámos, a kisbérő és mind a többi szegényparaszt*«. A paraszti nyomorúság, az emberalatti életkörülmények leírása vádlón, figyelmeztetőn csap ki a *Szűk esztendő*, az *Ebéd a gyepsoron*, a *Tél a gyepsoron* mondataiból, arról vallanak ezek az írások, hogy lehetetlen, tűrhetetlen a paraszti élet és mint Veres Péter kifejezte, ezen változtatni a legfontosabb nemzeti feladat. A *Kis kondás*, a *Munka közben*, a *Kaszások* című írásokat olvasva, megtaláljuk egy-egy mai könyv fontos részletét, vagy tán — lehet mondani — alapanyagát. Ezek az írások jórésztükben átmenetet képeznek a szociográfia és a hagyományos műformák, a novella, az elbeszélés között. Sokszor csak kikerekített *leírások* az élet egy területéről, de így is magukban hordozzák a továbbfejlődés elemeit, a ma egyre kiteljesedő epikus ábrázolás csíráit. Aká a mai írásait ismeri, amellet, hogy hírt kap, igaz hírt a hajdanvolt, letűnt világról, nyomon követheti, beláthatja Veres Péter művészi, írói fejlődését is. (I. J.)

Gábor Andor:

ÖSSZEGYŰJTÖTT NOVELLÁK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kötet az író több, mint háromévtizedes munkásságának legjáva novellateremtését foglalja magába. Az írások keletkezési helye, időrendi sorrendben, Budapest, Bécs, Berlin és Moszkva. Három évtized: az osztrák-magyar monarchia haláltáncától a második világháború ki-robbanásáig terjedő időszak. S a városok nevei: egy emigrációba kényszerült kommunista író útja, amely egyúttal jelképezi politikai öntudatosodását és magának a forradalmi mozgalomnak az útját is.

Az összegyűjtött novellák legtöbbször központi gondolata a fasizmus elleni küzdelem. Kísértetiesen aktuális írások ezek a »csupán az egykori napipolitika igényeit kielégítő« novellák. A hitleri fasizmus ellen harcolt Gábor Andor egy igaz író minden fegyverével, de az adenaueri fasizmusra is ugyanolyan eleven csapást mér. Mert igaz ugyan, hogy változott történelmi körülmények között, de az allapproblémák azonosak. A Gábor Andor által megrajzolt spiclik ma is ott settenkednek a gyárakban, az antifasiszta harc kis és nagy hősei most is röplapokat terjesztenek, sztrájkot szerveznek, a beszületés német dolgozók milliói ma is nemet mondanak az újraéledő fasizmusnak.

A fasizmus belső szerkezeti lényegét, megnyilvánulásait, embertelenségét kevesen ismerték annyira és kevesen kizdöttek ellene olyan harcoss humanizmus-sal, megsemmisítő kritikával, mint éppen Gábor Andor. Irodalom és politikai nevelőmunka nála, mindkét szó legnemesebb értelmében, egyet jelentett. (Számos írása szinte gyakorlati tanácsadó az illegális antifasiszta munkához.) Ezek a novellák a pillanatnak szóltak, mindig a pillanatnyi helyzet alapos elemzéséből, analízisából születtek és éppen ezért túléltek a pillanatot: megörökítették a hősiesség és az aljasság, a hazaszeretet és a hazaárulás »örök jegyeit« is. (Maár Gyula)

Gábor Andor: Válogatott cikkek. Szerk. Gergely Sándor, Illés Béla stb. Bp. Szépirodalmi Kk. 1953. 332 old. 1 t.

Gábor Andor: Bécsi levelek. Cikkgyűjtemény. Bp. Athenaeum. 1950. 408 old.

Gábor Andor: Válogatott versek. Szerkesztőbizottság: Gergely Sándor, Komor Imre stb. Bev. Illés Béla. Bp. Szépirodalmi Kk. 1953. 267 old. 1 t.

Elbeszélő irodalmunk örvendetes jelensége, hogy írónk — s közülük is főként a fiatalok — egyre bátrabban merítenek a ma, s a közelmúlt szépirodalomba kínálkozó eseményeiből. Szabó József elbeszéléseiben favágók, parasztok, munkában elaggott öregek, nyilószemű és lelkü fiatalok hétköznapi élete vall arról, hogyan formálja az új a magyar falvakat. A kötet címadó, hosszabb lélegzetű elbeszélésében a régi még túl közel időben is, s a lelkekben is; csak néhányan sejtik, hogy már megnyílt az évszázados nyomorúságból kifelé vivő út, és halálos szerencsétlenségnek kell történnie ahhoz, hogy a többiek előtt is felhasadjon a szemeket hályogosító kőd.

A »Jani, a mi fíjunk« című elbeszélésben az öreg Szakáll — ki »úgy dédelgeti állatait, mint gyerekeit sohasem«, mert hiszen »egész életében mindig másénaik, az uraságénaik leste farát, most van életében először magának jószága« — ez az öreg, elnyútt paraszt még csak az újfajta gondot érzi a változásban, mert istállót kellene építeni, de fiát Pestre vitte a gyár. Mint dobott kő nyomán az állóvíz rezdül meg egy-egy lélek egyideig s aztán elül ismét a felszín. De azért már hullámot vetett, s felkavart valamit, ami többé nem tűnik el nyomtalanul: a lélek újba fog, ha ez az új még csak télen gondolat, vagy értelmetlennek tűnő virtuskodás is; mint teszi ezt a kötet egyik legsikerültebb elbeszélésében »A kamasz fű«-ban Sanyi, aki versenyt kaszál az őt ingyen dolgoztató, nagybátyjával és utána még arra is futja erejéből, dacából és lázadásából, hogy hazafelé menet kötömböket emelgesen. Vagy, mint a »Kapások között« Zsófia, aki beteg férje helyett végülis elmegy a szövetkezeti földre dolgozni.

Így jutnak közelebb lépésről lépésre Szabó József alakjai az ország, s benne a falu átalakulásának meglátásától a tudatos részvállalásig. Nem egyszerű dolog ez, nem megy egyik napról a másikra, szinte külön-külön emberként érik meg a falu és ezt jól érzékelteti az író. De erényéből fakad az elbeszélések hibája is. Éppen mert egyes emberekről ír és azok szinte kizárólag a falu legegyszerűbb emberei, leszűkíti annak lehetőségét, hogy teljesebb képet adjon a falu egészéről, a falu átalakításában tudatosan működő erőkről és emberekről. A kép ennek következtében sokszor állóképpé merevedik s könnyen elmosódik az olvasó emlékezetéből. (V. V.)

Irodalmi életünk egyik legnagyobb eseménye a Kossuth-díjas Juhász Ferenc eposza, »A tékozló ország«. Alcíme: »Egy ismeretlen vándor-költő krónikája 1514-ből«. A költő széttöri s egyúttal megújítja a műfaj hagyományos formáit: tagoltság nélkül mutatja be tárgyát, a Dózsa-lázadás néhány eseményét, milközben feltérképezi a tönkretett, »tékozló országot«. Minden sorában, képében a legmagasabb hőfokú líra feszül, időnként pedig lélegzetet vesz, összefoglalja, megfogalmazza az emberi élet célját. Így nemesedik Juhász keze alatt az eposz az emberiség, a szabadság és az élet szerelmének szárnyaló kifejezésévé. »Az ember: a beteljesült szépség, értelme a világnak. — Az ember: a valóság megfogalmazója, a halál szügyébe vert dárda« — írja egyhelyütt; s a mű ezekkel a szavakkal végződik: »...a szabadság a legtöbb, amit önmagának adhat az emberiség.«

Juhász túl közelről, milkroszkópiusan és részeire bontva figyeli a valóságot és ez az oka annak, hogy szilaj, elementáris erejű képei már-már öncélúvá válnak. Aránytalanul sokat foglalkozik a lapok, himnások, szöcskék és vízibolhák világával, s ezzel nem minden esetben tudja éreztetni az ország elnéptelenedését; — a költemény nyers, darabos rímelésű és ritmusú, de mély formakultúráról tanúsító soraiban mégis ott érezzük az egész Dózsa-tragédiát.

»A tékozló ország« igen izléses kivitelben jelent meg, a címlapot és az illusztrációkat — korabeli metszetek után — Csillag Vera készítette. (Csanádi Ákos)

Eötvös József: Magyarország 1514-ben. Regény. 1–2. kötet. Szépirodalmi Kk. 1952. 312 és 211 old.

Gergely Sándor: Dózsa György. 2. kiad. 1–2. kötet. Bp. Athenaeum. (1960.) 452–405 old.

SZÁZ SZERELMES VERS

Új Magyar Könyvkiadó

Puskintól Szimonovig száz szerelmes verset válogatott össze és fordított le az orosz, illetve szovjet irodalomból Gáspár Endre. Harminc költő — a klasszikus orosz költészet nagyjaitól a ma élő jeles szovjet költőkig — vonul föl előttünk. Puskintól, a XIX. század orosz irodalmának legnagyobb, a világirodalomnak is egyik legjelentékenyebb költője; a lírai és elmélkedő Tyutsev, aki az emberi kedély

és a természet titokzatos életét tárja föl; *Kolcov*, a legkiválóbb orosz népies dalköltő; a csodálatosan változólkony, csapongó hangulatú *Lermontov*; a sztyepp és a vidéki élet hangulatainak lírikusa, *Polonszkij*; a nagy regényíró *Turgenyev* szerelmi sóhaja; a kifejezhetetlen hangulatok kifejezésére törekvő *Fet*; a legnagyobbak közül való *Nyekraszov*; a csend és nyugalom plasztikus költője, *Majkov*; az emberi gond és bánat elől a természetben vigaszt kereső *Nilkityin*; a tépelődő és vergődő *Nadszon*; »A leány és a halál« epikó-lírai remekét költő *Gorkij*; a szimbolista individualizmustól a kollektív forradalomhoz érkező *Brjusov*; a női szépség és erény lelkés megénekelője, *Blok*; a tragikus végű *Jeszenin*; a diadalmas forradalom leghatásosabb propagálója, *Majakovszkij* mellett a mai szovjet líra legkiválóbbjai.

A szép kiállítású kötet egy nép szerelmi érzésének történetét és természetrajzát nyújtja és az egyetemes emberi mellett egy néplélek tanulmányozására ad alkalmat, éppen költőinek egyik legmélyebb emberi megnyilvánulásában. De érdekes változatát adja a történetileg változó szerelem-felfogásnak is, ugyancsak egy nagy nép tükrében. A versek igazi olvasója azonban e szempontokon túl bizonyosan az lesz, aki úgy áll előttük, mint egy virágzó mező előtt, gyönyörködve színpompájukban és élvezve illatukat. (*Katona Jenő*)

Szerelmes versek. Világirodalmi antológia két évezred költészetéből. Képes Géza, Radnóti Miklós, Szemlér Ferenc, Vas István műfordításai. Bp. Szukits kiad. (1941.) 139 old.

Szeretek. Összeállította Képes Géza. A rajzokat Molnár Róza készítette. Bp. Studio Kk. (1947.) 191 old.

Méray Tibor:

HOTEL DE L'ÉCU

Szikra

1954 tavaszán, a genfi értekezlet napjaiban tallálkoztunk először a Szabad Nép hasábjain Méray Tibor svájci úti-jegyzeteivel. Azokban a napokban minden szem Svájcra tekintett, mindenki azt a kérdést fontolgatta: véget lehet-e vetni nemzetközi tárgyalások útján az öldöklésnek, felülkerekedhet-e a józán emberi ész a háborút akarók örült lázálmáin?

Méray Tibor magukról a genfi tárgyalásokról egyik svájci írásában sem ír, mégis ugyanezt a kérdést olvashatjuk ki valamennyiből, ugyanez az aggodalom fűti valamennyit. Olyan ember aggodalma ez, akinek szívéhez nőttek a szelíd és békés svájci tájak, alkinek drágák

az európai kultúra többszázéves alkotásai, aki meg akarja menteni egy harmadik világháború pusztításaitól a Wagner, Balzac, Turgenyev, Chopin és Dickens emlékeit őrző Hotel de l'Écu-t, Rousseau szobrát, a Villa Favonita képgyűjteményét, a sassói Madonna mesebeli várkastélyra emlékeztető kolostorát, az örökke mosolygó széke cukrászkisasszony és az olasz dalokat éneklő svájci szobafestőmunkás életét. A két évszázad óta békés semlegességben élő, a nagy világégéselekből kimaradt svájcialknál sokkal világosabban látó ember hangján kiáltja: Vigyázz Európa! Vigyázz és fogd le idejében a kezét az atombomba-moddal játszadozó amerikai kisfiúnak és az egyre jobban elterpeszkedő és elszemtelenedő német turistáknak, alkik Mussolini emlékeit keresni és őt siratni jöttek el Svájcba és másztak fel a Monte Bré-re.

A természet, a kultúra, az egyszerű emberek szeretete és a kommunista író éleslátása vezette Méray Tibor tollát, amikor ezeket a novellákat, karcolatokat írta. A Szikra Könyvkiadó rendkívül izléeses, finom kiállítású kis kötete méltó keretet ad Méray drámai mondanivalójú és költői szépségű írásainak. (*Kádár Zsuzsa*)

Méray Tibor—Novobáczky Sándor: A genfi győzelem. III. Bp. Orsz. Béketanács kiad. 1954. 39 old.

Méray Tibor: A Fehér Folyam. III. Bp. Szikra Kk. 1954. 226 old. 1 térk.

Alfredo Varela:

A SÖTÉT FOLYÓ

Szépirodalmi Könyvkiadó

Mélységes megdöbbenéssel teszi le az olvasó Varela argentin író regényét.

Elképesztő kínok, fájdalomak, gyötrelmek özöne ez a kitűnő könyv. Hősei az életnek olyan félelmetes mélységeiben élnek, ahová alig-alig tudja követni őket az emberi szem. És ez a természet szörnyűség mind ma történik, a XX. század, a technika, a civilizáció korában! A két Moreyra-testvér sorsának tükrében megélevedni. Dél-Amerika titokzatos yerba-maté-ültetvényein a tőkésék kénye kedvére kiszolgáltatót mensuk, peonok borzalmas kálváriája. Éjjel-nappal korbáccsal, revolverrel hajszoják őket robotolni, végletekig kiuzsorázzák egyetlen kincstüket: a fizikai erejüket, aztán pedig a »bér«-fizetésekor, hamis levonások tömegével — kiifosztják szegény párákat. A dzsungel vadállatai különben élnek, mint ők, a yerba-szedő munkások. Nádpálinkába fojtják rettenetes keserű-

ségüket, kétségbeejtő, rongy életüket, mely ebből áll: tizenegy hónapig inuk-szakadtáig dolgoznak s amit ez idő alatt keresnek — egy hét alatt eldorbézolják a poszadasi kocsmáikban, bordélyházakban.

Varela naturalista részletességgel, de megrázó művészi erővel ábrázolja a mensuk ijesztő hányódását. Ramon Moreyro csak lassan ébred öntudatra, akkor fellázad, bosszút áll, majd borzallmas kalandok közepette nekivág, hogy a Paraná alsó folyásánál összetalálkozhasson Pres-tés kommunistáival. Ramon az élő szim-bolum: ébredeznek már Dél-Amerika sötét rabszolgasorsban tartott, dolgozói s közel az idő, amikor végkép lerázzák ma-gukról a kapitalizmus iszonyú igáját.

Gáspár Endre kitűnően tolmácsolta fordításában Varela megejtő, parttalan bőséggel áradó színes, szenvedélyes epi-káját, gyönyörű, gazdag nyelvezetét. Kár, hogy Varela a »Hódítások« és a »Ke-lepecében« c. fejezetekben a regény tár-gyával csak jelképesen összefüggő írói publicisztikával minduntalan megbontja művének erőteljes, elragadó szerkezeti egységét.

Megragadó, élvezetes, tanulságos ol-vasmány »A sötét folyó« (Hunyady József)

Varela, Alfredo: Jorge Calvo. Egy hős ifjú története. Ford. Gáspár Endre. Ill. Würz Adám. Bp. Ifjúsági Kk. 1953. 112 old.

Amado, Jorge: Végtelen földek. Ford. Har-tai Emil. Bp. Szikra Kk. 1950. 139 old.

Amado, Jorge: Arany gyümölcsök földje. Ford. Hartai Emil. Bp. Szikra Kk. 1949. 330 old.

ROMÁNIAI MAGYAR ELBESZÉLŐK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Hármincegy romániai magyar író egy-egy elbeszélését, novelláját mutatja be a kötet. Az írók között vannak öregebbek is, fiatalabbak is, jól ismertek és nálunk kevésbé ismertek, olyanok, akik a felsza-badulás előtt küzdöttek ki maguknak a »lélek mérnöke« megítéltel címét és olyanok, akiket a Román Népköztársaság nevelt íróvá. Asztalos István, Nagy Ist-ván, Kovács György, Szemlér Ferenc: az idősebbik nemzedék; Sütő András, Bajor Andor, Ujlaki Márton — hogy csak né-hány nevet ragadjunk ki —: az új. De túl a nemzedékek időszabta élményvilágán, a kötet egészes, a mestereket és tanít-ványokat egyaránt legszenvedélyesebben a jelenkor küzdelmei érdeklik.

Az érdeklődés ilyen irányra megszabja az elbeszélések témakörét, a romániai magyar írók legtöbbet a városi munkás-ság és a szövetkezeti parasztság életéről szólnak. Az elbeszélések általában színe-sék, fellépítésük pergő, gyakran csillan

fel bennük a humornak az a sajátosság fajtája, amely oly jellemző az erdélyi írókra. A fiatalok legtöbbször a móríci hagyományok okos felhasználásával ala-kítja nyelvét; feltűnő, hogy az elbeszélés-ek stílusa milyen izes és ápoltt.

Mégis, a stílus gondozottsága nem rejt-heti el a kötet gyöngéit. Az elbeszélés-kötet — ha a novellák külön-külön ere-detiek is — nem eléggé változatos. Kár, hogy a szerzők névsorából kimaradt Molter Károly, Koós Károly neve, s hogy hazai olvasóink jobb tájékoztatása végett nincs a kötet elején előző.

Mindemellett a Romániai magyar el-beszélők értékes híradás: a baráti Román Népköztársaság magyar íróinak szép győ-zelméről ad hírt. (Gera György)

Asztalos István: Szél fuvatlan nem indul. Regény. Bp. Athenaeum. 1950. 133 old. (Népkönyvtár 9.)

Asztalos István: Tizenégyökrös gazdák Elbeszélések. Bp. Szépirodalmi Kk. 1951. 92 old. (Szépirodalmi kiskönyvtár 40.)

Asztalos István: Vád és panasz. Elbeszélés. Ill. Bukarest. All. Irod. és Műv. Kiadó. 1953. 239 old.

Erdélyi Vera: Búzahombár. Elbeszélések. Ill. Bene József. Bukarest. All. Irod. és Műv. Kiadó. 1953. 70 old.

Herédi Gusztáv: Helytállás. Elbeszélések Bukarest. All. Irod. és Műv. Kiadó. 1953. 30 old.

Nagy István: A legmagasabb hőfokon. Regény. Bp. Szépirodalmi Kk. 1952. 164 old.

Nagy István: Ünnepek a mi utcánkban. No-vellák. Bp. Szépirodalmi Kk. (1953.) 226 old.

Kafka Margit:

SZÍNEK ÉS ÉVEK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Négy nemzedék asszonyainak, lányai-nak sorsa elevenedik meg Kafka Mar-git regényében. A hősnő, Pórtelky Mag-da, hanyatló szinyéri gentry család szü-lötte, akit hányatott élete, viruló lány-ságát követő egyhangú asszonyi sorsa, korai özvegye, magányos hányódtá-tása és testét-lelkét felőrlő második há-zassága rádobbant arra, hogy valahogy rosszul van megszabva az asszonyi élet útja. Emlékezetében még ott él nagy-anya, az egész családot »mater fami-lias«-ként uraló, erős és tettekre kész »gró-szi«; édesanyjának, a híres szép Zimán Klárinak könnyed és felelőtlen boldog-sága —, de saját életének kiüttlansága már megérteti vele, hogy lányainak más életet kell teremtenie. S amíg maga, südőlny korában csak lopva böngész-hette fiútestvérei olvasókönyvét, három lányát már az életre, emberi és értelmi-ségi hivatásra neveli, hogy a kenyérke-reset és hivatásadta öntudat megvédje őket az asszonyi kiszolgáltatottságtól.

»Ha ki volna már fejlődve a tudomány-nak az az ága, amely a szociális élet örök

igazságait s esetleges fejlődéseit kutatja: ebből a regényből sokkal több törvényszerűséget vonhatna le, mint magából az életből. Ez a regény nem fotográfia, nem absztrakt megrögzítése a magyar élet megírt rétegének, hanem maga az élet. Ennél magasabb fokra már nem emelkedhetik a valóságban senki» — írta Kaffka Margit regényéről 1912-ben, a könyv megjelenésekor, Móricz Zsigmond. Az élet nagy igazságának és apró részleteinek egyaránt hiteles realista ábrázolása — ez emeli a magyar kritikai realizmus remekműveinek sorába Kaffka regényét. És ugyanakkor mindvégig rányomja bélyegét a műre a szerző asszony-volta. A regény egyes szárai első személyi formája — Pórtellky Magda élete alkonyán visszaemlékezésként s megvonja hányatott élete mérlegét, — sajátos lírai pátoszt ad a regénynek. Minden egyes, ragyogóan jellemzett alakon érződik, hogy női szemmel, asszonyi lélekkel közeledik hozzájuk.

A Nyugat-nemzedék legnagyobb nőírójainak remekművét az Olcsó Könyvtár sorozatban jelentette meg a Szépirodalmi Kiadó. (F. A.)

Kaffka Margit: Hangyaboly. Kisregény. Bev. Bodnár György. Bp. Szépirodalmi Kk. 1953. 140 old. (Szépirodalmi kiskönyvtár 57.)

Németh László:

BŰN

Szépirodalmi Könyvkiadó

Érnek a könyvnek első kiadása 1936-ban látott napvilágot. A kor kínzó miérettjei, megoldatlan problémái között tévelygett a magyar értelmiség nagy része. Ezekre a kínzó kérdésekre csak nagyon kevesen tudtak határozott választ adni. A regény ezek közül a miértek közül veti fel a legfontosabbat, a magyar társadalom tagozódását, hatalmon kívül és hatalmon belül élők kérdését. A pontos és alapos írói megfigyelés fényével sok zugát bevilágítja ennek a labirintusnak; azokat az utakat, amerre menni nem lehet. Csak egy marad előttünk sötét: az, amelyiken járni lehetne. Mégis jó, hogy a regény újra megjelenik, mert az író következetesen végiggondolja egy bizonyos reform eszmé útját az adott társadalmi helyzetben és megcáfolhatatlanul ábrázolja kudarcát.

A regény a bűnről szól, a legnagyobb-ról; az uralkodó osztálynak az elnyomottak elleni bűnről. Ennek a bűnnek a tudata gyötéri Horváth Endrét, a regény egyik főszereplőjét, aki világosan látja, hogy »mibe kerül ez a kultúrta» (a Rózsadomb). »Ezek a villák itt fenn állanak,

de a vidéken szívnak.« A változtatás szükségessége kínozza. Pénzt örökölnek, s ő ezen a pénzen valami mépfőiiskola-féjét akar létesíteni, ahol ő tanítaná a tehetséges fiatalokat: »Hatszáz ilyen emberrel fel lehetne szabadítani a magyar népet« — mondja a napszámosuknak, akivel szorgalmasan és együtt. Ez a gondolat a szerző legkedvesebb utópiája. A regény legmegkapóbb, legművészebb részei azok, ahol ennek az utópiának adja — sokszor önkínzó módon — könyörtelen bírálását. — A regény másik főhőse, Kovács Lajos, a faluról felkerült, istentől, embertől elhagyott parasztfiú az, akivel Horváth ezekről a problémákról elbeszélget. Ő az, aki minden tudatlansága és tájékozatlansága ellenére is főlegyenesen nézi Horváth népboldogító terveit: »Könnyű gondolatban a hóval játszani — gondolja Lajos, Horváthnak arra az ötletére, hogy 20 pengővel a zsebükben vágjanak neki a télnak, — próbálnád csak ki, ne csak így eszmében, hamar megjönne belőle.«

Horváth konfliktusának másik oldala sem kevésbé súlyos. Felesége és annak egész családja jól élő polgárok, akik semmi mást nem akarnak, mint jól élni, s ha lehet, még jobban, mint eddig. Azt szeretné, ha Horváth is erre fordítaná tehetségét és tudását, s nem zűrzavaros ábrándokra. Népfőiiskola helyett villát építtet a felesége. Horváth nem bírja el a bűntudatot és öngyilkosságot követ el.

Nagyon vázlatosan ezek a regény fő-problémái. A hatalom védte bensőségben tovább élni nem tudó, mégis sok szállal odakötözött és elszalkadni nem tudó értelmiség tragédiája ez a regény. (Beszenyei György)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Beecher-Stowe:

TAMÁS BÁTYA KUNYHÓJA

Ifjúsági Könyvkiadó

Gyermekkorunk könnyes szépségű olvasmányai közé tartozott a regény. Úgy emlékeztünk rá, mint az emberi gonoszság és fennköltség megrázó és édesbús megnyilatkozásainak olyan sorozatára, mely a modern rabszolgaságot, a négerkérdést állítja a mondanivalójának középpontjába.

Pedig »Tamás bátya kunyhója« — ma döbbenünk csak rá — több, mint egyetlen társadalmi kérdés — ha mégoly fontos is az — megoldására irányuló szépirodalmi kísérlet. Az író nő általánosanabb igénnyel lép fel művében; nemcsak a rabszolga-kérdés megoldását sürgeti, ha-

nem rámutat a kapitalista társadalom alapvető ellentmondásaira. Tanúi lehetünk egy beszélgetésnek, melyben a következők hangzanak el: »...az amerikai ültetvényes ugyanazt csinálja, mint az angol arisztokraták és tőkésék az alsóbb osztályokkal, vagyis kisajátítják őket...«
 »Az angol munkás is éppúgy ki van szolgáltatva a munkáltatójának, mintha eladták volna. A rabszolgatulajdonos halálra korbácsolathatja rabszolgáját, a tőkés halálra éhezheti... A lényeg ugyanaz: az emberek egyik csoportjának kisajátítása egy másik csoport javára, a kisajátított csoport érdekeinek tekintetbe vétele nélkül.. Ki a bűnös? A felvilágosult, művelt, intelligens ember, aki támogatja ezt a rendszert...«

Az olvasó önkéntelenül a regény megjelenésének időpontját kutatja e sorok olvasásakor: 1852! Beecher-Stowe-nak okvetlenül ismernie kellett a Kommunista Kiáltványt. Mennyivel érettebb ez a szemlélet, mint ahogyan azt mi — gyerekkézzel, vagy ideológiai konklúziósgunkban — azelőtt értelmeztük.

Esztétikailag is több a regény, mint hittük: nagyra kell értékelnünk azt a képességet, melyet a jellemábrázolás árnyalásának nevezünk. Nemcsak a rabszolgatartó fehér szereplők — alkiklet természetesen — az írónő jobban ismer, mint a feketéket —, hanem maguk a néger rabszolgák is valamennyien élés arcúval, egyéni vonásokkal rendelkező alakok, mintegy művészileg alátámasztva azt az erkölcsi tanítást, hogy az »embernek joga van embernek lenni, nem pedig állatnak, joga van az egyéniségre.« (Vidor Pálné)

Kertész Erzsébet: A szabadság angyala. Beecher-Stowe életének regénye. Biczó Andrással rajzaival. Bp. Dante Kk. (1940.) 144 old.
 Verne Gyula: Észak a Dél ellen. Ford. Adorján Andor. Ill. Nemes Mihály. Bp. Franklin Kk. (1914.) 320 old.

Komjáthy István:

ARANYKERT

Ifjúsági Könyvkiadó

Egy ifjúsági regény csakis a fiatalok igényéhez, izléséhez és érdeklődési köréhez mérhető. Az igazán jó ifjúsági regényeknek azomban az a titka, hogy a felnőttek is szívesen olvassák. A Robinson-tól, a Huckleberry Finn-től, vagy a Copperfield Dávidtól Katajevig, Benedek Elekig, újra meg újra érdeklődéssel és izgalommal vesszük a kezünkbe ezeket a könyveket, mert vonzóak, érdekesek.

Sajnos, az »Aranykert« sem ezt az izgalmat, sem ezt az érdeklődést nem kelti.

Nem csupán a felnőtt olvasók, de — félős — a gyermek olvasók körében sem, akiknek íródott. Pedig a cselekmény indítása jó: Lacilka, a regény főhőse, fontos levelet kap, amelyben meghívják a közeli gyár meglátogatására. De már itt, a könyv elején is érződik a túlzásfoltosság, az elnyújtottság, amely a későbbiek során azért válik egyre inkább zavaróbbá, mert meglehetősen jelentéktelen és érdektelen események halmozódnak egymásra. Magába a gyárba csak a regény legvégén jut el Lacilka. Addigra jóformán már kíváncsiak sem vagyunk arra, mi fog ott történni vele —, de nem is történik vele semmi jelentősebb dolog.

Az »Aranykert« sok sekélyes epizóddal nyújt hosszúra egy vékonyka, s önmagában is eléggé érdektelen alapcselekményt. Jóllehet végig érezzük, hogy az író fáradtsággal és gonddal igyekezett kedveset, jót, szépet adni a gyerekeknek — szándéka valahogyan mégis zátonyra futott. Lapos, jelentéktelen történet kerekedett belőle.

Ez egy felnőtt olvasó véleménye. A végső döntést persze, a gyermek olvasótábornak kell kimondania. (Barabás Tamás)

Komjáthy István: A legszebb szó. Ifjúsági elbeszélés. Ill. Györfly Anna. Bp. Ifjúsági Kk. 1953. 32 old.

Komjáthy István: Szürke Nyúl országa. Allatmesék. Reich Károly rajzaival. Bp. Ifjúsági Kk. 1952. 83 old.

ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK

Lugossy Emma:

39 VERBUNKTÁNC

Zeneműkiadó

Nagy adósságát róttá le a Népművészeti Intézet a »39 Verbunktánc« megjelentetésével. E táncgyűjtemény Magyarország legkülönbözőbb vidékeinek jellegzetes szülő, páros és csoportos férfi verbunkjaival ismereti meg a műkedvelő tánccsoportok oktatóit. Különös érdeme a könyvnek, hogy egy-egy táncos verbunkját több variációban is közreadja. Így képet kapunk arról, melyek a paraszt táncos táncszerkesztésének törvényszerűségei. A közölt verbunkok leírásánál a szerző hitelességre törekedett, így könyve a néptánc-tudomány számára is értékes dokumentum. A könyv tudományos értékét emeli Morvay Péter történelmi tanulmánya a verbunktáncok kialakulásáról a reformkortól napjainkig. E tanulmány hozzásegíti a verbunkkal foglalkozókat ahhoz, hogy a táncokat

bele tudják illeszteni a történelem menetébe, megismerjék e táncok történelmi szerepét és fejlődését. Egyben segítséget kapnak a táncok feldolgozásában a kor-kép és korhangulat ábrázolásához is.

A koreográfia készítéséhez segít Lugossy Emma tanulmánya is, amelyben a szerző a verbunktáncok gazdag, sokféle változatából leszűri azokat a közös vonásokat, és rámutat azokra a törvényszerűségekre, amelyek valamennyi típusú férfitáncunkra jellemzőek.

E kiadvány tudományos értékét emeljük Gönyei Sándor néprajzi jegyzetei és Domokos Péter Pál igényes zenei válogatása.

Csikós Tóth András táncrajzai és díszítő rajzai segítenek a táncok stílusának és hangulatának megértésében. *(Szentpál Mária)*

Vajk Mária: Birjáni üveges tánc. — Molnár István: Daruböbög. Néptánc-koreográfiák. Összeállította Sz. Szentpál Mária. A táncbrákat rajzolta Benkő András. A viseletrajzokat készítette Lányi Lívia. Bp. Művelt Nép Kk. 1953. 49 old. (Néptáncosok kiskönyvtára 1.)

Pusztafalutói — Karácsg. Abauj megyei táncok és dalok. Molnár István tanulmányával és táncírás melléklettel. Összeáll. Sz. Szentpál Mária. A zenei anyagot szerk. Kiss Lajos. A viselettanulmányt írta Varga Marianna. III. Benkő András, Lányi Lívia stb. Bp. Zeneműkiadó. 1953. 100 old. 1 mell.

Szentpál Olga: Sióagárdi táncok. Szentpál Olga tanulmánya, gyűjtése és táncfeldolgozása. Összeáll. Sz. Szentpál Mária. III. Benkő András, Zborovszky Katalin, G. Papp Emilia. Bp. Művelt Nép Kk. 1953. 63 old. (Néptáncosok kiskönyvtára 4.)

A drágszéllí együttes táncai. Balogh János és Balogh Jánosné összeállítása alapján. — Kalocsavideki táncok. Lugossy Emma feldolgozása. Összeáll. Sz. Szentpál Mária, Vincze Miklós. III. Benkő András, Lányi Lívia. Bp. Művelt Nép Kk. 1953. 50 old. (Néptáncosok kiskönyvtára 3.)

Szász Béla: Gencsapáti verbunk, perenyi seprűs, gencsi páros. Gyűjtötte és feldolg. Szász Béla. Összeáll. Sz. Szentpál Mária. III. Benkő András, Lányi Lívia. Szerk. a Népművészeti Intézet. Bp. Művelt Nép Kk. 1953. 30 old. (Néptáncosok kiskönyvtára 2.)

Üveges József:

ELEKTROMOSSÁGTAN ÉS AZ ÉLET

Művelt Nép Könyvkiadó

Az igen népszerű »Ember és Világ« könyvsorozatban újabb, nagy érdeklődésre számot tartó könyv jelent meg. Amint címe is mutatja, a mai technika egyik legfontosabb segítőjének, az elektromosságának a mindennapi élettel való összefüggéseit mutatja be. A mű célja, hogy megismertesse az olvasót a nápponta látott és tapasztalt jelenségek okaiival, megmagyarázza azok lefolyását, tehát megtanítson nyitott szemmel járni a fizikai világban.

Bár ez a könyv a szerző korábban kiadott »Élő fizika« c. munkájának második köteteként jelent meg és e sorozatban további köteteket is ígér, önmagában is különálló egész.

A mű jellegének megfelelően az elektromosság alapfogalmainak magyarázatával kezdődik és megismerteti a villamosság legkisebb részecskéjével, az elektronnal, a továbbiakban pedig a villamos áram gyakorlati felhasználási módjait mutatja be. Megismerjük a villamos áram előállításának legegyszerűbb módját, a vegyi elektromosságot (galvánelem, szarazelem stb.), valamint az áram kémiai hatásait (fémbevonatok készítése, alumíniumgyártás, akkumulátor stb.). Az elektromos áram hőhatásának alkalmazása áll legközelebb mindennapi életünkhöz, hiszen a legtöbb háztartási készülék — a villanyvilágítás, a villanyvasaló stb. — ezt használja ki. Az elektromágneses jelenségek gyakorlati alkalmazásait sem kell messze keresnünk: itt van a csengő, a telefon a táviró, a különböző villamos műszerek stb.

Az ismertetett fejezetek természetesen nem tárják fel az elektromosság egész világát. A szerző meg is ígéri, hogy a további kötetekben megismerteti az indukció jelenségével, melynek felfedezése a villamos áram nagyüzemi fejlesztését és továbbítását tette lehetővé; a különböző elektromágneses és anyagi sugárzásokkal (rádióhullámok, katódsugárzás, radioaktív sugárzás stb.); valamint az atomfizika izgalmas fejezeteivel.

A könyv elolvasása után valóban egyetértünk a szerző zárószavaival:

»Az »Élő Fizika« sorozat... a dolgozók legszeresebb tömegeinek akar világos, korszerű és színvonalas tudást nyújtani élvezetes formában... Ez nemcsak a saját munkakörben adhat gyakorlati segítséget, hanem feltárja a tudomány további végtelen lehetőségeit is és távlatokat nyújt. A szocializmus tudatos, célokat ismerő és azokat megvalósítani tudó építőivé nevel bennünket.« *(Mayer László)*

Kurepin: Az elektrotechnika alapelemei. 2. kiad. Bp. Népszava Kk. 1952. 262 old. (Népszava Műszaki Könyvtára.)

Adirovics: Az elektromos áram. Ford. Detre Pál. Bp. Művelt Nép Kk. 1951. 46 old. (Természettudományos kiskönyvtár 63.)

Gaponov: A villamoság elemei. Ford. Detre Pál. Bp. Szikra Kk. 1950. 47 old. (Természettudományos kiskönyvtár 51.)

Valkó Iván Péter: Telefon és táviró. Bp. Művelt Nép Kk. 1951. 43 old. (Természettudományos kiskönyvtár 70.)

Horváth Tibor:

ÁZSIA MŰVÉSZETE

Képzőművészeti Alap Kiadványllalata

A könyv a Magyar Múzeumok sorozat első köteteként jelent meg. A budapesti Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum anyagának legszebb és legjellegzetesebb darabjait mutatja be művészi felvételeken. Rövid előszó tájékoztat a múzeum történetéről, Hopp Ferenc, Felvinczi Takács Zoltán, Szemere Attila, Duka Tivadar, Xántus János és mások gyűjtő munkájáról, a műtárgyak feldolgozásáról, a rendezett kiállításokról.

A képtáblák leírása közli az egyes tárgyak származási helyét, keletkezési idejét, anyagát, a megmunkálás módját; felhívja a figyelmet az egyes iparművészeti alkotások különleges szépségére, és közli kinek a gyűjteményéből származik a leírt darab. Ezek a leírások meglehetősen szűkszavúak — bár kétségtelenül törek-szenek arra, hogy a laikus olvasó segítségükkel tudatosan gyönyörködhessek a közölt műtárgyakban. Kína, Japán, Tibet, Korea, India, Pakisztán, Sziám, Jáva, Perzsia, Törökország és Egyiptom iparművészetének történetét valóban nem közölheti e munka, ez nem is feladata. De rövid történeti áttekintés, az ázsiai népek iparművészete nemzeti sajátosságainak tömör összefoglalása még becse-sebbé tette volna a gyönyörű könyvet. A száztizenkét képtábla így is igen sokat nyújt, nemcsak a Hopp Ferenc Múzeum anyagának egy részével ismertet meg, hanem azon keresztül — épp mert a felvételek és azok sokszorosítása valóban művészi — behatolni enged a olvasót a régi kultúrájú népek szellemébe. A különböző használati és dísz tárgyak: tálak, vázák, dobozok, ékszerek, brokátok, fésűk, szobrocskák szépsége, gondos kidolgozása, rendkívül gazdag motívum kincse ámulatba ejti a szemlélőt. A mű eléggé átfogó képet ad Ázsia művészetéről azoknak, akiknek nincs módjuk a múzeu-mot magát megtekinteni.

A kiadványt »az év legszebb könyve« bírálatbizottsága első osztályú dicsőítő oklevéllel tüntette ki. A könyv alkotói, a szerző, dr. Balázs Miklós, Kárász Judit, Petrács István fényképeztek, a címlapot tervező Richter Ilona, a kiadó és nem utolsósorban előállítója, a Szikra Nyomda ezt a kitüntetést valóban megérdemelték.

Külön megdicsérendő, hogy a könyv méreteihez, és kiviteléhez viszonyítva nem drága. (Z. V.)

Takács Zoltán: A Kelet művészete. Bp. Dante Kk. 1943. 234 old. 29 t.

Horváth Tibor: Korea régi művészete. Bp. TIT kiad. 1964. 19 old.

Egon Ervin Kisch:

KALANDOZÁSOK ŐT VILÁGRÉSZBEN

Szépirodalmi Könyvkiadó

Egon Ervin Kisch a világirodalom egyik legnagyobb *riporterirója*. Nemcsak riporter, de író is volt egyben. Ez a magyarázata annak, hogy Kisch riportjai, ha egyben-másban el is veszítették már újdonság-jellegüket, ma sem fakultak el, ma is izgalmas, érdekes olvasmányok. Kisch Londonról írva az Údvhadsereg whitechapel-i éjjeli menedékhelyeiről rajzol komor képet, Amerikában járva a kaliforniai aranyláz áldozatait mutatja be. Az újságíró éles szeme átlát az amerikai filmvilág külső csillogásán, megmutatja, hogy sivár üzlet, próza rejtőzik a cowboy-romantika díszes maszkija mögött. Kisch leleplező riportjai a megjelenésük idején a szenzáció erejével hatottak. Ma már éppen Kisch és az őt követő haladó és kommunista újságírók felvilágosító tevékenysége nyomán ezek a felfedezések nagyrészt közismert igazsággá váltak. Ma Kisch írásaiban az élesszemű megfigyelőt, a kitűnő író-t élvezzük. Az amerikai elnökválasztási komédia részletei, körülményei, a választási cécók, a gombnyomásra működő szavazás, ahol automata pótolja a szavazatszedő bizottságot — mindez ma is az újdonság ingerével hat. Úgy hallgatjuk Kisch szavait, mint a megszüről jött barát tudósítását, aki éppen a személyes élmény, a részletek hű leírásával pótolja, igazolja újságából, könyvből szerzett egyéb értesüléseinket.

A legváltozatosabb írói eszközökkel kelti fel az érdeklődést témája, mondánivalója iránt. A Sutter-erőd balladájában régi történetet beszél el, Sutter parancsnokról hallunk, a kaliforniai aranymezők felfedezőjéről, akit az arany boldogtalanán tett. Fiait öngyilkosságba kergették, vagy megölték. Lánya megöregült, ő maga szegényházban végezte életét. Hitlernek nyílt levelet ír, az írónia szellemes, gunyos hangján leplezi le benne a német diktátor állítólagos világháborús hőstetteit.

Egon Ervin Kisch könyvét azoknak ajánljuk, akik szeretik az érdekes, színes politikai írásokat. (M. G.)

Kisch, Egon Ervin: Kína titkai. Ford. László Mária. Bp. Szikra Kk. 1949. 200 old.

Kisch Egon Ervin, tisztelettel bemutatja az amerikai mennyországot. Bp. Szikra Kk. 1948. 308 old.

Kisch, Egon Ervin: Ime Ausztrália. Ford. Balenegger Róbert. Bp. Szikra Kk. 1948. 264 old.

AFRIKA AZ ÁLMOK VILÁGÁBAN
ÉS A VALÓSÁGBAN

Művelt Nép Könyvkiadó

Három nagy érdeme és értéke van a két fiatal csehszlovák mérnök útikönyvének: 1. ragyogó fényképfelvételek, 2. minden autós szívet megdobogtató afrikai autós-kalandok, 3. beszámoló a 37 000 kilométeres úton meglátogatott 27 országról. Fenti számozás egyben minőségi sorrendet is jelez: a pompás, helyenként páratlan képanyagú az első, a tulajdonképpeni útleírás az utolsó helyre szorult. A derék Tatra-kocsi először nyugat-keleti irányban járja be Észak-Afrikát, majd Kairónál délnek fordul és eljut Fokvárosig. A szerzők kiváló sportemberek, dicsőséget szereztek hazájuk színéinek és rendkívül bő ismeretlennel szolgálnak az olvasónak a bejárt országokról, megismert népekről és feltárt politikai és gazdasági kérdésekről.

A mű magyar kiadása régóta nem élvezett csomóéjhez jutatta az útikönyvet kedvelő olvasókat. A három kötet szép és gazdag kiállítású, sajnós, ma még fehér holló könyvpiacunkon. Érdemes lett volna a szövegre is ugyanakkora gondot fordítani: az olvasás során ugyanis nem ritkán találkozunk hibákkal és egyenetlenségekkel. Ilyenek például: képaláírás egy csatahajó »tüntetéséről«, a zavaró »éjtszaka« szó következetes használata, a földrajzi nevek váltakozó fonetikájú alkalmazása, a nagy kezdőbetűvel írt »Tengely«, a hangyák és természetek összetévesztése, a »rénszarvas-antilop« állatfaj, vagy Erzsébet angol »főhercegnő« emlegetése, avagy a vízoszlopot »lehelő« bálnák, amelyeket macacsul bestiának és dögnek neveznek a könyvben, talán a fordító hibájából. (A szerzőktől, akik nyolc éve, 1947-ben indultak útjukra, szintén számon kérhetnők egy-két tévedésüket, de itt csak egyet említünk. Azt írják, hogy kocsijuk volt az »első személykocsi, amely Kairóból egymagában tette meg az utat« Khartumig. Nos, ne resteljünk leszögezni: Almásy László 1926-ban 12 nap alatt tette meg magyar lóbogójú búrakocsiján ugyanezt a 2480 kilométeres sivatagi utat.)

A két csehszlovák mérnök afrikai útikönyve máris közönségsiker aratott. Ha a Tatra-kocsi azóta folytatta világkörülnéket tervezett útját az amerikai kontinensen, rövidesen újabb érdekes beszámolóna számíthatunk Hanzelka és Zikmund tollából. (Kertész Róbert)

Művelt Nép Könyvkiadó

Kütfő könyvet adott a *Művelt Nép* a magyar olvasók kezébe: Csehov és Gorkij barátságának regényét — leveleik, cikkeik, egymásról szóló nyilatkozataik tükrében. Arany és Petőfi levélváltása mellett talán nem is tud az irodalomtörténet ilyen izgalmas irodalmi levelezésről: két nagy szellem, más-más világképet és írói eszközöket kialakító író talál egymásra a közös eszményekben. Különböző a stílusuk, novelláik és színműveik felépítése, sok szempontból különböző a mondanivalójuk is. Mélyes, sajátosan orosz humanizmusuk, az irodalom embermegváltó szerepének hitte, az emberek szeretete mégis összekapcsolja életpályájukat, művészetüket. Milyen igazi, minden irigység és hiúság nélkül való érzések szülik ezt a termékeny kapcsolatot! Csehov részletes tanácsokat ad a *Foma Gorgyjejev* elkészült fejezeteire, egyes novellákra vonatkozóan: kevesebb retorika, kevesebb pátoz jobban szolgálja a mondanivalót! — írja az olykor romantikus kódvárakba menekülő, túlbeszédes Gorkijnak. A fiatal tanítvány pedig bácsiról látja s megírja a *Ványa bácsiról* azt, amit kortárs-kritikusai nem vettek észre: a fanyarság, szomorúság és gyíllkos gúny mögött Csehov mélyes emberszeretete, együttérzése izzik, ez adja a bánat és a fel-felcsillanó remény sajátos ötvözetét művében. És Gorkij nagyszerű Csehov-tanulmánya, amelyet legkittünőbb írásai közé sorolhatunk! Csehov emberi és írói arcának vázlatja, a részletek hallatlan gazdagságával, az apró jelenségek mögött megérezve és megéreztetve a lényegét.

Kár, hogy Szergijevszkij bevezető tanulmánya eléggé lapos, semmitmondó — még a tényeket is alig közli. S főként kár, hogy ilyen elhamarkodott, alapjában hamis és antimarxista megállapításokat tartalmaz: »Csehov volt a világ-irodalomban kritikai realizmus néven ismert művészeti irányzatnak utolsó nagy képviselője.« Hogyan? Hát Romain Rolland, Anatole France, Roger Martin du Gard, Bernard Shaw, Thomas Mann, Móricz Zsigmond? — és sorolhatnánk tovább a neveket... (R. P.)

Gorkij Makszim: Anton Pavlovics Csehov. (Tanulmány.) Fordította: Lukács Györgyné. — Gorkij: Irodalmi tanulmányok. Bp. Szikra Kk. 1950. 5—25 old.

Jermilov, V.: Anton Pavlovics Csehov. 1860—1904. Ford. Honti Rezső. Bp. Művelt Nép Kk. 1952. 282 old. 1. t. (Kultúra mesterei.)

Gruzzjev, Ilja: Gorkij. élete. Bp. Művelt Nép Kk. 1950. 122 old.

Pándi Pál:

VITAK ÉS KRITIKÁK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kötet egyik tanulmányában, kritikai életünk időszerű bajaival foglalkozva, azt írja Pándi: a mai magyar kritikának nincs határozott, markáns arculata, hiányzik belőle a messzelátó, elvi következetesség, amelyet pl. megtalálni a múlt század közepének orosz kritikusaival. Mai kritikuskaink tekintete vagy békaperspektívából vagy madártávlatból irányul tárgyára, tehát vagy szűk gyakorlatiasság zsugorítja, vagy szétszilárdodik a tárgyat nem érintő elvi-elméleti repülésben.

Olvassuk rá a szerzőre saját szempontjait: érdemes volt-e, nem volt-e túlkorai kötetbe gyűjtve, reprezentatív kritikusként megjelenni? Elérte-e már a fiatal kritikus az előbb említett és követelt »messzelátó, elvi következetesség« egy bizonyos fokát?

Leginkább összetartja a kötetet az a része, amely a jelenlegi kritikai irodalom körismeretével foglalkozik. Szép, szenvedélyes hangon bizonyítja az irodalomkritika megváltozott, fontosabb szerepét a felszabadulás utáni években; bár nem mindig sikerül kiemelnie a kritika sajátosságát az irodalom általános feladatai közül. Meghatározásaiban pedig igen sok a fenntartás, ideiglenesség, néha meg teljesen semmitmondó »... a kritikai szemponthus alapvető vonása, a kritikai szempontok... élettelenése, vértelenése«. Az ilyen bántó részletek ellenére nem hallgatható el az a törekvése, hogy kritikuskaink a klasszikus magyar irodalmat és a szovjet regényirodalmat méltóbb kritikai elemzés alá vegyék. Részletes bírálat (önbírálat) illeti az irodalomkritikát, mert az ő vetékenysége lanyhulásának tulajdonítja, hogy pl. a klasszikus magyar irodalom egyes képviselőivel szemben (Gárdonyi, Benedek Elek, Arany) 1950 táján hazafiatlan hangulat alakulhatott ki; továbbá, hogy »a szovjet regényekről írott bírálatok azt a benyomást keltették, mintha minden szovjet regényről egyforma volna«.

A kötet további részeiben hat verskötettről és hat regényről olvashatunk bírálatot.

A három legigényesebb írás: K. Grandpierre Csillagszeműjének elemzése, mellyel bejárja a műfaj egész területét, majd »A felszabadulás ábrázolása regényeinkben«, ahol egy kiemelkedő történelmi esemény visszatükröződésének módját vizsgálja az irodalomban, végül a legterjedelmesebb »Benjámin László költészet«, amelyben a költői egyéniség apró-

lékos rajzán túlmenően, az utóbbi húsz év magyar lírájáról is tájékoztatást ad. (Bernáth István)

A FRANCIA FELVILÁGOSODÁS

Művelt Nép Könyvkiadó

Gyergyai Albertnek, a francia kultúra egyik legnagyobb magyar ismerőjének szerkesztésében, jegyzeteivel és részben fordításában izléses kiállítású kötet jelent meg a felvilágosodás korának jellegzetes, ma is érdekes írásaiból. Napjaink új és művelődni vágyó közönsége méltán fordul érdeklődéssel az »enciklopédisták« felé. Ők voltak azok, akik bátor munkásságukkal, a szellemi szabadságot hirdetve, előkészítették a francia polgári forradalmat. Közös művük, a 28 vaskos kötetből álló Enciklopédia, a XVIII. század legnagyobb ismeretgyűjteménye volt. A legkiválóbb írók, költők, gondolkodók mellett kézművesek és mesteremberek is írtak cikkeket az Enciklopédiába. A tudomány több mint másfél évszázad alatt természetesen messze túljutott az Enciklopédiában közölt ismereteken és már a forradalom harci eszközei is mások. De hogyan feledhetnénk el — idézi Gyergyai Albert kitűnő bevezetőjében Anatole France-ot —, hogy az Enciklopédia első leltára mindannak a munkának, amit a kétkezi dolgozók az egész társadalomért teljesítettek! S az Enciklopédia forradalmi csirái — teszi hozzá a kötet szerkesztője — még inkább munkatársainak lendülete... ma is ott él a világosság terjesztőinek jókedvében, harckészségében, gyakorlati, kézzelfogható, sosem elvont értelmében... s ezért érezzük őket ma is velünk a békéért, a tudásért, az e földön elérendő boldogságért való küzdelemünkben...

A személynek kiválogatásával az volt a szerkesztő célja, hogy sokoldalú képet adjon az emberiség egyik legnagyobb korszakáról, a felvilágosodás századáról. Montesquieu, Voltaire, Buffon, Rousseau, Condillac, D'Alembert, Turgot, Condorcet és mindenekelőtt az egész hatalmas művet szerkesztő Diderot és mások írásaiból vett részletek a mai olvasót is gyönyörködtetik ismereteik gazdagságával, szemléletük frissességével és az igazság szenvedélyétől vezérelt harcuk kedvükkel.

(Gyenes István)

Diderot válogatott filozófiai művei. Ford. Csatlós János, György János. Szerk. és bev. jegyzetekkel ellátta Szigeti József. Bp. Akadémiai kiadó. 1951. CXII. 440 old. 1 t. (Filozófiai írók tára. Új folym 3.)

Voltaire válogatott írásai. Szerk. Gyergyai Albert. Győri János bev. tanulmányával. Ford. Gyergyai Albert és Szávai Nándor. Bp. Művelt Nép Kk. 1952. 212 old.

A Magyar Műemlékek sorozatban Gerő László tollából van előttünk egy kötet, mely Sopron és Pécs mellett talán legszebb városunkat, Egerét mutatja be. Egernek elég bőséges irodalma van, amelyet a szerző nagy gondnal állított egybe, köztük szakmunkákat és népszerűsítő kiadványokat egyaránt megtalálunk. Maga a szerző is írt már róla az 1953-ban megjelent Magyar városképekben.

Most a terjedelmes szakirodalom alapján egymásután bemutatja előttünk Eger településének kialakulását, a vár történetét és műemlékeit, Eger középkori épületeit, reneszánsz emlékeit, maradványait a török hódoltság idejéből, épen úgy, mint az úgynevezett copf-stílust Egerben, a reformkor idején és a XIX. század 2. felében létrejött építészeti alkotásokat. Végül egy zárófejezetben méltatja Eger döntő szerepét a magyar műemlékvédelem megszervezésében. Eger,

a fővárost nem számítva, Sopron után az ország második legtöbb műemlékkel rendelkező városa. A 83 műemlék és 62 műemlékjellegű épület a Mátra környező dombjaitól övezett szép tájban emelkedik a régi belső vár tövében.

A könyvet 118 mélynyomású képtábla ékesíti — sajnos a válogatás nem a legszerencsésebb; a fényképeket Falus Károly, Petrás István és Borsos Imre készítették. A mű használhatóságát jelentékenyen emeli a könyv mutatója. Igazán nagyon hasznos volna, a helyi történelmi hagyományokat és művészi értékeket számbavevő könyvtárosok részére is, ha Sopronhoz és Egerhez hasonlóan ilyen-nemű népszerűen tudományos mű Pécsről, Kőszegről Szombathelyről, Győrről, Veszprémről, Székesfehérvárról, Szegedről és Bajáról, mint műemlékekben leggazdagabb városainkról, sőt a többiek-ről is, hamarosan kiadásra kerülne. Ily módon nyernének tartalmat, értékes és plasztikus képet a számos ember tudatában csak pusztán névként felmerülő városaink. (Czobor Agnes)

Balogh György: Eger története. III. Eger. Eger Város Tanácsa. 1964. 63 old.

TARTALOM

	Oldal
LENIN Műveinek 12. kötete (S. M.)	17
Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatal, I—III. kötet (N. G.)	17
SÁNDOR VILMOS: Nagyipari fejlődés Magyarországon 1867—1900 (I. B.)	18
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ válogatott novellái (Tamás Ernő)	19
K. SZIMONOV: Barátok és ellenségek (Vihar Béla)	20
MADARÁSZ EMIL: Ötven év (V. B.)	21
PAP KÁROLY: A hőszenor (Szűcs Andor)	21
VERES PÉTER: Gyepsor — Szűk esztendő (I. J.)	22
GÁBOR ANDOR: Összegyűjtött novellák (Maár Gyula)	22
SZABÓ JÓZSEF: Erdői emberek (V. V.)	23
JUHÁSZ FERENC: A tékozló ország (Csanádi Ákos)	23
Száz szerelmes vers (Katona Jenő)	23
MÉRAY TIBOR: Hotel de l'Écu (Kádár Zsuzsa)	24
ALFREDO VARELA: A sötét folyó (Hunyady József)	24
Romániai magyar elbeszélők (Gera György)	25
KAFFKA MARGIT: Színek és évek (F. A.)	25
NÉMETH LÁSZLÓ: Bűn (Bessenyei György)	26
BEECHER—STOWE: Tamás bátya kunyhója (Vidor Pálhé)	26
KOMJÁTHY ISTVÁN: Aranykert (Barabás Tamás)	27
LUGOSSY EMMA: 39 verbunktánc (Szentpál Mária)	27
ÖVEGES JÓZSEF: Elektromosságban és az élet (Mayer László)	28
HORVÁTH TIBOR: Ázsia művészete (Z. V.)	29
EGON ERVIN KISCH: Kalandozások öt világrészben (M. G.)	29
JIRI HANZELKA—MIROSLAV ZIKMUND: Afrika az álmok világában és a valóságban (Kertész Róbert)	30
Görkij és Csehov (R. P.)	30
PÁNDI PÁL: Viták és kritikák (Bernáth István)	31
A francia felvilágosodás (Gyenes István)	31
GERŐ LÁSZLÓ: Eger (Czobor Agnes)	32